

דברי חיזוק והתעוררות

בפרוס חג הפסח, ובפרט לרגל המצב הקשה והמיוחד
שבו אנו נמצאים, ה' יושיענו ויגאלנו במהרה

[כולל דברי אגדה ל"שבת הגדול" ולחג הפסח]

נאמר בתורה בפרשת שליחות משה רבנו ע"ה למצרים, כי בעת שהשם יתברך שלח את משה לבני ישראל לבשר על הגאולה, טען משה לפניו יתברך: "והן לא יאמינו לי ולא ישמעו בקולי, כי יאמרו, לא נראה אליך ה'!" אמר לו ה' למשה: "מה זה בידך?" ענה משה: "ויאמר, מטה". אזי "ויאמר, השליכהו ארצה, וישליכהו ארצה ויהי לנחש, וינס משה מפניו". ולאחר מכן "ויאמר ה' למשה, שלח ידך ואחוז בזנבו, וישלח ידו ויחזק בו, ויהי למטה בכפו, למען יאמינו העם כי נראה אליך ה' אלוקי אבותם" וגו'. עד כאן דברי הפסוקים לענייננו [שמות ד, א-ה].

מקשה הגאון רבי יהונתן אייבשיץ, בספרו הנודע "יערות דבש" [ח"א, דרוש ג], מספר קושיות בהבנת הפסוקים, וזה לשונו:

"יש להבין, למה בחר ה' בזה, לתן לו אות 'בנחש' ולא בשאר דברים, והלוא הוא ארור מאת ה' [כי עשית זאת, ארור אתה"... בראשית ג יד]??

"ובייחוד, משה גבר הגברים, אשר לא פחד מכל מלאכי מעלה, ינוס מפני נחש אשר במעמדו נולד במהפכת המטה? ואם עומד איש בתפלה, אמרו חז"ל [ברכות ל:]: "אפילו נחש כרוך על עקבו לא יפסיק", איך משה, בעמדו לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה ודיבר עמו, יגור מפני נחש וינוס מפני השם עבור פחד כזה?? ואם יקרהו אסון, וינשכו וימות מיתה גופנית, הלוא הוא לפני ה' יתייצב, ונבחר מוות הזה במותו לפני ה' בדברו אליו!! והוא אחד מן הדברים התמוהים שבמקרא".

"גם יש להבין, למה אמר לו השם יתברך לאחוז 'בזנבו' ולא 'בראשו'? [ומוסיף] "ואם כי ישנם בזה דברים עמוקים עד למאוד, כמבואר בזוהר, והאר"י ז"ל כאשר החל לגלות זה הסוד לתלמידו נקנס עליו מיתה, כנודע בכתבים, מכל מקום מה שנוגע לעניין תוכחת מוסר בשבעים פנים לתורה, הוא כך"... [והולך ומבאר התשובות, כפי שיבוא לפנינו בס"ד].

בתור תשובה והסבר, מקדים רבנו יהונתן אייבשיץ זצ"ל, מדברי חז"ל במסכת סנהדרין [צו:], שם אומרת הגמרא כך:

"אמר רב, כלו כל הקיצין, ואין הדבר תלוי אלא בתשובה ומעשים טובים!!" ורש"י: אם כל ישראל עושים תשובה, נגאלים, ואם לאו, אינם נגאלים].. כתנאי, רבי אליעזר אומר, אם ישראל עושים תשובה נגאלים, ואם לאו אין נגאלים. אמר לו רבי יהושע: ואם אין עושים תשובה אין נגאלים?? אלא, הקב"ה מעמיד להם מלך שגזירותיו קשות כהמן, וישראל עושים תשובה!" ע"כ דברי הגמרא.

את דברי הגמרא הללו, מסביר הגאון רבי יהונתן אייבשיץ, על פי המבואר בכתוב בתפילת אסתר המלכה לפני כניסתה למלך אחשוורוש [יומא כט:], שאמרה "למנצח על איילת השחר, א-לי א-לי למה עזבתני!" [תהלים כב], אמר רבי זירא, למה נמשלה אסתר לאיילה? לומר לך, מה איילה רחמה צר, וחביבה על בעלה כל שעה ושעה כשעה ראשונה" וכו' [ע"כ].

מסביר בעל "יערות דבש", שבמשל האיילה הנמשל הוא כך. הנה איילה זו רחמה צר, ואי אפשר לה להוליד. בשעה שכורעת ללדת ואינה יכולה להמליט, מה עושה לה הקב"ה? מזמין לה נחש, ונושך במקום הלידה, ובוזה היא מולידה [ב"ב טז.]. וכך העניין אצל ישראל, בעת שצריכה הגאולה העתידה לבוא, ואין בידם די מצוות ומעשים טובים ואין עושים תשובה כראוי, ואי אפשר להם 'להוליד' את הגאולה, מה הקב"ה עושה? הוא מעמיד עליהם מלך כהמן, שנושך אותם וכואב להם, עד שהם זועקים להשם יתברך ועושים תשובה, ואז הם זוכים לגאולה.

כדבר הזה היה אצל משה רבנו ע"ה, מה שטען משה "והן לא יאמינו לי!" היינו מפני שראה כי אין הדור זכאים לגאולה כמו שנאמר "שערך צמח ואת ערום ועריה" מן המצוות, ולא שמעו אל משה מקוצר רוח ומחמת עבודה זרה שדבק בהם. וכיצד אפוא תתקבל בשורת הגאולה אצלם, ויהיו ראויים להיגאל?

על כן הראהו השם יתברך למשה 'נחש', לרמוז כי ישלח להם לישראל נחש הנושך, היינו קושי השעבוד שהרע מאד לישראל, ומתוך זה ישונו בתשובה כמאמר "וייאנחו בני ישראל מאד מן העבודה ויזעקו" ואז "ותעל שוועתם אל האלוקים מן העבודה". וזהו שאמר הכתוב "ויהי לנחש" שרמוז לו למשה על קושי השעבוד שיכביד עליהם. מזאת אכן נבהל משה עד למאוד, בהרגישו כי כבר הגיעו מים עד נפש וכעת מה יהיה, הרי ישראל לא יוכלו לעמוד בפני

צרות כאלה ובניסיון שכזה בשעבוד מר כל כך! כמו שטען באמת משה אחר כך "למה הרעותה לעם הזה, ולמה זה שלחתני!"

על כך עונה לו השם יתברך למשה, כי תכלית ייסורי הגלות אינה כדי להכאיב לישראל חלילה, אלא כדי שיכניעו לבבם באלה ועל כל גל וגל ינענעו וירכינו בראשם ואז יזכו לגאולה לאחר שייכנע לבבם וישוב ה' שבותם וירחם עליהם.

וזהו שאמר לו למשה "שלח ירך ואחוז בזנבו", לפי שזנב רומז להכנעה כמאמר "הוי זנב לאריות". ובזה תוכל לו, ויהפוך אז מנחש למטע ישע, שעל ידי כן תצמח הגאולה.

וכך היה הדבר במעשה מרדכי ואסתר, לפי שעמדו אז ישראל על סף הגאולה לאחר שכבר שלמו להם שבעים שנות גלות שנועדו להם, אמנם עדיין לא היו ראויים לגאולה מצד מעשיהם, כמובא בנביא שרבים נשאו להם נשים נוכריות ולא ידעו שבת או מועד, ואין לך זמן 'פקידה' שלא תקדם לה תשובה, הלכך שלח עליהם הקב"ה מלך קשה הוא המן, וגזירותיו החרידו ליבם של ישראל עד ששק ואפר יוצע לרבים, או אז זכו לגאולה כמאמר 'ליהודים הייתה אורה ושמחה וששון ויקר'. לפיכך נמשלה אסתר כאיילה "למנצח על איילת השחר", כדרך איילה זו שרחמה צר וצריכה להוליד, הקב"ה מזמין לה נחש הנושך ואז רחמה נפתח והיא יולדת ברווח, כן גם הייתה אסתר אז בבחינה זו.

עד כאן מאמר הרבי ר' יהונתן אייבשיץ זי"ע, בספרו "יערות דבש".

*

מורי ורבותי! מה נאמר ומה נדבר!

מצויים אנחנו כעת, בעקבתא דמשיחא זו, בשעה קשה ביותר לישראל. מגפה איומה ונוראה משתוללת כבר זה כחודשיים ימים, מפילה חללים בעולם, ובמיוחד בין הציבור החרדי הירא את דבר ה', ארזים בלבנון אדירי תורה ויראה, צעירים וגם זקנים, אנשים מסולאים מזהב ומפז רב, תלמידי חכמים, רבנים ויושבי על מדין, חסידים ואנשי מעשה, אנשי חסד נאספו, אפילו הלוויות מכובדות לפי כבודם אי אפשר כבר לערוך להם, מנין אנשים במרחק של מטרים איש מאיש...! גיוואלד – גיוואלד, אוי אוי-ה, אנא אנחנו באים!?

"הצור תמים פעלו, וכל דרכיו משפט". אין לנו רשות ויכולת להרהר אחר מידותיו יתברך חלילה, אולם אנחנו צריכים לערוך בעצמנו חשבון הנפש בבחינת "החי ייתן אל ליבו". "נחפשה דרכינו ונחקורה, ונשובה עד ה'!"

אין אתנו כמובן יודע עד מה, על מה בא כל המצב של בחוץ תשכל.. ובחדרים אימה, וכל אחד ואחד צריך לפשפש במעשיו ולחזור לנקודת ההתחלה, לבדוק איך נראית היא עבודת השם שלנו, בתורה ובתפלה, בבין אדם לחברו, אבל לא בפרטים הקטנים דווקא, כי אם באופן כללי, האם אכן עבודת השם זורמת בעורקינו כראוי? האם עומד הוא בסדר עדיפות נכון? האם אין היא נעשית בדרך של שגרה ומלומדה גרידא? במה יכולים אנו להתחזק ולשוב אל ה', הקורא לנו בחזקה? "היתקע שופר בעיר, ועם לא יחרדו"! ובפרט שתוקעים באוזנו תקיעה אחר תקיעה, גניחות ויללות רבות, סירנות מייללות..

הרי אין הקב"ה בא בטרוניה עם בריותיו, חלילה. אין השם יתברך דורש מעמנו כי אם ליראה את ה', לאהוב את הבורא, לאהוב את הבריות, לכבד איש את רעהו ולהתחשב בו, לא לנקום ולא לנטור, להתנהג בנימוס ובדרך ארץ בצורה מופתית, ולדבר איש עם רעהו בשפה רכה ועדינה, בחיוך טוב ובלשון משיבת נפש, בלי התנכרות ומבלי התנשאות. לפרגן האחד לשני, לשבח ולא לעקוץ, להחמיא ולא לבקר, מתוך הלב כמובן ולא למען האינטרס העצמי, אלא כדי להיות טוב ומיטיב, ולהידמות לבורא "מה הוא רחום" וגו'. להוריד מעט את מעטה הציניות שדבק בנו, בידעין ושלא בידעין, את שריון הקשקשים שלובש כל אחד בבואו לדבר איש עם רעהו.

אולי לכן, לכן שלח לנו השם יתברך תזכורת מכאיבה כזו, שנהיה פרודים פיזית איש מרעהו, ונצמא למלה טובה האחד עם השני, כדי שנדע להעריך האחד את השני בימים יפים וטובים יותר שיבואו ויחזרו אלינו במהרה... תחת אשר עד כה לעתים ישבנו פיזית קרובים זה לזה, אבל ליבנו רחק מעמנו, והיינו אחד בפה ואחד בלב.. נהיה כנים עם עצמנו ועם זולתנו, אזי מידה כנגד מידה ירחם עלינו ה' ויחוש לגאלנו!

נראה ונדאג לכך שעבודת השם שלנו תהיה מעתה כנה ואמתית, מתוך הלב, מבלי להציץ בפלאפון מפעם לפעם או להקשיב לצלצולים... התפילות שלנו יהיו בכדי לשפוך ליבנו לה' "ונפשי שפכי כמים נוכח פני השם"! ולא רק בכדי 'לנקב כרטיס' כביכול ולהמשיך אחר כך הלאה אל חפץ ליבנו, לא נעשה תפילתנו קבע אלא תחנונים.. נעשה הדברים לשם פועלם, לא בשביל להתפאר חלילה או להחזיק טובה לעצמנו, אלא פשוט [כן, פשוט!] בשביל להיות יהודים אמתיים כמו שהיו אבותינו ואבות אבותינו, ולגרום נחת רוח לבורא יתברך שמו.. כן, אנחנו הקטנים כביכול, גורמים נחת רוח במעשינו לבורא יתברך שמו, כאן ועכשיו בדורנו זה, שהרי "לא המתים יהללו י-ה... [אלא] ואנחנו נברך י-ה, מעתה ועד עולם הללו י-ה!"

אולי לכן גם סגר לנו הבורא יתברך, בצעד מהדהד כל כך, את בתי התפלה ובתי המדרשות שלנו, שם היינו רגילים [...] לבוא ולהתפלל, להיוועד עם חברים ולפטפט גם על דא ועל הא ולהתעדכן במה נשמע... לדבר על פלוני ולבקר את אלמוני.. כדי שנדע להוקיר ולהעריך את מי שיש לנו ואת מה שיש לנו, את בתי מקדש מעט שנשארו לנו לאחר חורבן הבית, כמאמר חז"ל מיום שחורב בית המקדש אין להקב"ה בעולמו אלא ד' אמות של הלכה בלבד, שנאמר "אוהב ה' כל שערי ציון מכל משכנות יעקב!", אוהב ה' שערים המצוינים בהלכה יותר מבתי כנסיות ובתי מדרשות" [ברכות ח.].

הרי מארי דכולי עלמא, דבר כזה, עוד בהיסטוריה של כלל ישראל טרם קרה ולא נשמע כמוהו, כל בתי כנסיות ובתי המדרשות בכל העולם היהודי כולו, כולם נעולים על מנעול ובריח אין יוצא ואין בא!!.. ספרי התורה, מונחים הם שוממים ומבוזים בתוך היכלי הקודש, לאחר ששנים על גבי שנים קראו בהם, ועכשיו אין לך מי שיבוא ויקרא בהם... ספרי הקודש, הסידורים והחומשים, מונחים כולם בסדר מופתי בארון הספרים במקומם הקבוע, ומעלים אבק, איש אינו נוגע בהם, לא לומד בהם, ולא מתפלל מהם... לימודים של חברותות, שיעורי תורה, מורים ותלמידים, אבות ובנים, הכול איננו, איננו... איפה הם, איפה הם כולם?! געוואלד, מה כאן קרה?!!...

תלמודי התורה סגורים ואין עולה מהם קול תינוקות של בית רבן, הקולות המתוקים האלה של אלה הצאן המצפצפים ועולים, קולות של לימוד התורה, שאפילו המן הרשע שביקש לעקור את הכול, הכיר בהם ולא יכול עליהם... "מפי עוללים ויונקים ייסדת עוז להשבית אויב ומתנקם".. משל כאלו איזו גזירת גירוש נורא אירעה כאן, ויהודים שהתגוררו בסמוך במקומות מושבותיהם במשך עשרות רבות בשנים, לפתע כמו נעקרו מארצם מעריהם ומבתיהם, גייסות פשטו עליהם והם עוד אינם... נשארו אחריהם בתי כנסת מפוארים ו'שטיבלך' ריקים מאדם.. שלטי הנצחה על קירות, תאריכים כתובים עד ממש לא מזמן, שמות מתפללים, אנשים וגם גבאים, רבנים ועוד.. אבל אין קול ואין עונה.. געוואלד, ריבונו של עולם, אוי מה היה לנו, אוי, עד מתי!!!...

"נחפשה דרכינו ונחקורה, ונשובה עד ה'!!"

*

הנה בפרשת גלות מצרים, שבו אנו עוסקים כיום, אנו קוראים פסוק בתורה:
 "ויהי בימים הרבים ההם, וימת מלך מצרים, וייאנחו בני ישראל מן העבודה ויזעקו, ותעל שוועתם אל האלוקים מן העבודה" [שמות ב, כג].

אומר על כך מרן הקדוש, רבנו בעל "מי השלוח" מאיזביצא זי"ע:

מה כאן קרה?? האם בני ישראל לא זעקו מקודם לכן, רק עכשיו נזכרו הם לצעוק?? למה??

מגלה לנו מרן "מי השלוח" זצ"ל:

דרך הישועה שבאה לאדם משמים, שאי אפשר לפעמים שתבוא, מבלי שתבוא התעוררות מצד האדם מלמטה, מבלי שיתלה עיניו למרום ויצעק אל ה'... בני ישראל במצרים, אומר רבנו, "התרגלו" למצב והסתדרו עם עצמם.. אוכל לא היה חסר שם, לא הרעיבו או הצמיאו אותם, אדרבה היה להם מכל טוב, כמו שהם עצמם אמרו אחר כך: "זכרנו את הדגה אשר נאכל במצרים חינם"... את הקישואים ואת הבצלים, את האבטיחים..." התגעגעו עוד שנים רבות לימי קדם במצרים עד שאמרו: "ביושבנו על סיר הבשר, באכלנו לחם לשובע"...! בקיצור לא היה חסר להם כלום, אלא מה?? שהם הוצרכו לעבוד, לעבוד קשה, נו, ומה אין אדם עושה בשביל להתפרנס?? בוודאי שהוא עובד קשה, העיקר שאחר כך הוא 'מסודר' מאת הממשלה, שמתקצבת בנדיבות את האוכל לעם העבדים... אי לכל זאת, הם לא ביקשו לעצמם גאולה, נוח היה להם כך, שכן לאן הם ילכו מפה, מה יהיה להם במקום אחר יותר?? כזה היה מצבם הרוחני הירוד של ישראל במצרים: שקועים היו בשערי הטומאה של הגשמיות במצרים, ארץ התענוגות והשפע כעדות הכתוב "כגן ה' כארץ מצרים"... לכך לא היה חסר להם הגאולה, לא ביקשו יותר מידי על עצמם. כן, קצת פה וקצת שם צעקו אל ה', אבל 'בתכלית' הם חיו ו'זרמו' עם המצב...

אי לכך, מה עשה הקדוש ברוך הוא שחפץ לגאלם ומבקש שיתפללו אליו?!

שלח עליהם הקב"ה את "קושי השעבוד" עד ש"וימת מלך מצרים", פרעה נצטרע, ואמרו לו חכמיו ואוהביו הרשעים האנטישמיים, כי רפואה לצרעת אין, בלתי אם ישחט המלך ק"ץ תינוקות יהודיים וירחץ המלך בדמם ואחר כך במשך הדורות עוד העזו שונאי ישראל לטפול עלילות שפלות ושקריות על ישראל קדושים, כי הם שוחטים כביכול ילד נוכרי ואופים בדמו מצות לפסח..! וכך אכן התחיל המלך לעשות, חטפו ילדים ותינוקות במבצעים זכורים לשמצה, מחיק אמותיהם גזלו עולליהם, הובילו אותם אחר כבוד לבית השחיטה והזו מדמם לתוך כלי, למען ירווה פרעה הרשע נחת ברחיצתו בדמם! או אז הגיעו מים עד נפש, הזעקה הכבושה בלבבות התפרצה חוצה "וייאנחו בני ישראל מן העבודה ויזעקו" עד שבקעה רקיעים "ותעל שוועתם אל

האלוקים מן העבודה!! ואז "וישמע אלוקים את נאקתם, ויזכור אלוקים את בריתו, את אברהם את יצחק ואת יעקב"...

ללמדך, שמקודם לכן לא יכולים היו ישראל להיגאל. למרות שכבר הגיע הזמן, כמאמר השם יתברך למשה "ראה ראיתי את עני עמי אשר במצרים, ואת צעקתם שמעתי מפני נוגשיו, כי ידעתי את מכאוביו".. אכן טרם בשלה השעה, עד שהגיעה הזעקה הגדולה למרומים, ובקעה שערי שמים. "וייאנחו ויזעקו", אז "ותעל שוועתם אל האלוקים!"

אלה דברי קדשו של מרן האדמו"ר הקדוש בעל "מי השלוח" זי"ע מאיזביצא.

מוריי ורבותיי!

כמדומים אנחנו, כי עומדים אנו, בשעה זו, ממש באותו המצב של בני ישראל במצרים, בטרם הפציעה הישועה.

לכאורה, עם ישראל יושב בארצו, ממשלה מנוהלת בידי יהודים [עם בעיות, אבל אפשר לחיות עם זה.. כולנו מלומדים בניסים "על נסיך שבכל יום עמנו".. ובפרט בארצנו הקדושה], איש תחת גפנו ואיש תחת תאנתו. כל אחד בעסקיו, אלה עובדים ואלה לומדים, מנהגו של עולם. בחוצה לארץ, יושבים מקהלות עמך בית ישראל, מתפרנסים בכבוד זה מזה, עושים חיל וחיים ברווחה, תורמים למוסדות תורה, שולחים בניהם לישיבות בארץ הקודש, תומכים בעניים, מה עוד חסר לנו? נו כן, בוודאי, אַ גאולה שלימה!.. ובכן "זאָל שוין זיין די גאולה, משיח זאָל שוין קומען". 'מהיכי תיתי' כולנו נשמח! בוודאי שכל אחד ואחד ישמח אם "הפעקל צרות" שלו [סאת צרותיו] יצטמק וייעלם, בשביל זה צריך אכן את משיח שיבוא "בוא יבוא ברינה נושא אלומותיו", יבוא משיח וייקח מעמנו את הפקלאות ואת חבילת הצרות, ושלום על ישראל!..!

אבל, מוריי ורבותיי, משיח אינו יכול להגיע 'סתם כך'. הוא אינו יכול לבוא ולמצוא אותנו שקועים בעסקים, כן בעסקים הקטנים שלנו, שהם כמובן גדולים בשבילנו, איש ואיש בפכים הקטנים שלו, בפלאפוניו ובטבלטיו... כאשר כל ראש לחלי וכל לבב דווי, שקועים עד צוואר בהבלים, אף שכמובן הולכים גם לשיעורי תורה, ומשמיעים אף חידושי תורה בכל מיני הזדמנויות במשפחה.. כדי שיבוא המשיח, צריך שנתפלל! לא סתם שנתפלל, אלא שנצעק חזק "געוואלד!" אי לכך, מה עושה הקב"ה? איך הוא מעורר את הלבבות [בתקווה שאכן נתעורר ונקלוט מוקדם!?!] הולך הקב"ה, ומזעזע אותנו עד היסוד: סוגר לנו על פנינו! את בתי הכנסיות ואת בתי המדרשות,

את הישיבות ואת הכוללים, את תלמודי התורה והחיידרים... ואנו מוכרחים לנעול את עצמנו בבתינו, על מנעול ובריה, אין יוצא ואין בא... כעת יש לנו זמן בשפע לערוך חשבון הנפש, לעשות 'אתחול מחדש' [=כלשון השגורה בפי הבריות כיום, בדור הטכנולוגיה התקשורתית], ולראות היכן אנחנו עומדים כרגע עם עצמנו. ואז, כשנראה כל אחד את מעלות חברינו שהתנתקו מהם מתוקף הנסיבות, ואת חסרוננו אנו, אזי נוכל לשוב בתשובה שלימה לפניך!

מרוב שהסתובבנו בין הבריות, היינו עסוקים לפעמים יותר מידי בלהסתכל החוצה, לראות כיצד פלוני ועושה ואלמוני נוהג, אז אולי היינו טופחים על שכמנו כי אנחנו הננו אחרת כמוכן, אנחנו טובים יותר ומוסריים יותר.. אזי הביאנו המקום למצב שבו מתקיים בנו "בכל דור ודור חייב אדם לראות את עצמו", פתאום אין ממהרים לשום מקום כי אין לאן למהר ולהיכן לצאת.. אין חתונות ואין בר מצוות.. הכול נדחה, עד אחרי הסרת ה'סָגָר' [=שזה יהיה מתי?]

*

מוריי ורבותיי!

אין אנחנו יכולים להרשות לעצמנו, כי מאורע גדול והיסטורי שכזה, יחלוק מעל ראשנו מבלי שישאיר בנפשנו כל רושם רוחני אמתי, רושם בלב, רושם במעשים, רושם בציפייה וזעקה לגאולה השלימה כי תבוא במהרה.. שכן מי יודע, מה עוד מצפה לנו אם נאמר אנחנו אך מקרה הוא הדבר, או 'הגזמה' יש כביכול בדברים, כבר היו מגפות בעולם ורק כעת בזמננו הכול מתוקשר ואלקטרוני, לכן הכול דרמטי וכולם יודעים על כולם... חלילה! הרי הכתוב אומר "אם תלכו עמי בקרי, והלכתי אף אני עמכם בחמת קרי!" הס מלהזכיר. אסור לנו, שהדברים יחלפו 'סתם' מעל ראשנו.

אצל פרעה מלך מצרים, בעת שהולקה בעשרת המכות, אנחנו מוצאים בכל פעם, לאחר שהיה מתכחש ומתריס לפני משה "מי ה' אשר אשמע בקולו, לא ידעתי את ה' וגם את ישראל לא אשלח!" כמאמר חז"ל, שציווה להביא בפניו את כל הספרים הישנים שברשותו, והיה קורא בקול אלוהי עמו, אלוהי מואב.. את האלוקים שלכם איני מוצא... צעק לעומתו משה: שוטה שכמותך, מה לכהן בבית הקברות! מה לאלוקים חיים שלנו, בין ספרי המתים שלך!..

אף על פי כן, בעת שנחתו על ראשו וראש עמו המכות הכואבות, היה קורא למשה רבנו, ומבקש מעמו שיתפלל בשבילו ויסיר מאתו את המכה.. הגדיל פרעה לעשות בעת מכת הארבה, ששלח אל משה והתחנן לפניו "חטאתי לה' אלוקיכם", "ועתה שא נא חטאתי אך הפעם, והעתירו לה' אלוקיכם, ויסר

מעליי רק את המוות הזה!" [שמות י, טז-יז]. ויש להבין, מה הייתה כוונת פרעה באמרו למשה "שא נא חטאתי אך הפעם" ובהדגישו לפניו "והעתירו לה". ויסר מעליי רק את המוות הזה"?!! כלום אינו חסר פרעה אלא בפעם הזאת, ולמה "את המוות הזה" דווקא??

ויש לומר:

פרעה הרשע, הלוא כופר באלוקים היה, ואף מתריס כנגדו בבוטות וברשע כגובה ליבו, וגם לאחר המכות שספג שהודה ואמר "ה' הצדיק, ואני" כביכול, טרם שב ליבו לה', עדיין לא היה הולך לבית הכנסת עם משה ולובש כיפה לראשו... אלא שב למעשיו ולרשעו כבתחילה.

אכן לאחר שנתקל כאן במוות מוחצת כזו דוגמת מכת הארבה, ש'גילח' לארצו כל שדותיו ומטעיו ועשה שמות בשאריות המזון ובתבואה, עד שארצו עמדה בפני קריסה מסכנת רעב ומחלות, או אז לבש פרעה מסכה והתחנן לפני משה כי יעתיר בעדו 'אך הפעם' וכי 'יסיר מעמו אך את המוות הזה'... לאמור: פרעה הבין כי גורלו הולך ונחרץ, אי לכך ביקש ממשה, לבטח זהו המכה האחרונה, שכן מה יכול להיות גרוע מזאת, עשה אפוא טובה משה, בקש עבורי אך הפעם, ויסר מעמי 'רק את המוות הזה', אחר כך אסתדר כבר לבד.. כך אמר פרעה בליבו. וכפי שמעיד הכתוב אכן כך היה, ששב פרעה לרשעו ועקשנותו כקדם, שכן במאומה לא נשתנה מעבר לניסיון הרווחת זמן..

שעה שאנו מתבוננים במעשי פרעה להבדיל, צריכים אנו כמובן לשים אל ליבנו אנו, שלא ננהג חלילה כך, כבת-היענה זו הטומנת ראשה בחול וחושבת שאיש אינו רואה אותה, וכי רק תעבור מגפת 'קורונה' זו ואז חדש ימינו כקדם! אלא צריכים אנו באמת לקחת פסק זמן לשוב אל ה' באמת ובתמים מכל הלב.

*

מוריי ורבותיי היקרים.

כל רואה בעיניו יבחין, כי עת דין הוא בעולם. מערכות אנוש קורסות. נשיאים ושליטים, עשירים כעניים, חזקים וחלשים, הכול קורס לעיננו. האנושות, שהרימה על נס את פלאי הטכנולוגיה, ועד הירח ואל כוכב המאדים הגיעה, הכול ממוחשב והעולם הפך כביכול לכפר גלובאלי קטן, וחשבו שבין הכוכבים אשים קנך ומי ידמה ומי ישווה לנו, ממש דור הפלגה מודרני, והנה "יושב בשמים ישחק ה' ילעג למו", הקב"ה שולח לכדור הארץ שלנו בריה קטנה, ננסית ממש, שאינה נראית בעיניים אלא נצפית מבעד לעדשה

מיקרוסקופית רבת עוצמה, והנה בריה קטנה זו שבשם 'קורונה' יכונה, עושה שמות באנושות ומשנה סדרי עולם ומלאו כפשוטו, בהיקף שלא היה כמוהו מעולם: אין טיסות ואין נסיעות, אין חופשים ואין בילויים, אין עבודה ואין פרנסה, אין כסף ואין הנאות, אין פעילות מדינית דיפלומטית, בקיצור, אין כלום שבכלום! ממש התגלות של המאמר בתפילה "הלוא כל הגיבורים כאין נגדך, ואנשי השם כלא היו, וחכמים כבלי מדע ונבונים כבלי השכל, כי רוב מעשיהם תוהו וימי חייהם הבל לפניך... כי הכול הבל!" כל זאת "מלבד הנשמה הטהורה שהיא עתידה לתת דין וחשבון לפניך!" כל הגויים כאין נגדך, וכשחק מאזנים נחשבו! אפס בלתך ה' אלוקינו, ומי דומה לך!!

זהו מצב שמכשיר את הקרקע ואת הרקע, את העולם כולו, ובראשם את עם ישראל קדושים בפרט, לבוא והתגלות משיחנו, שבמהרה יבוא ויגיל ליבנו.

ניתן אולי להמליץ על כך המאמר בתפילת שבת קודש "אפס בלתך גואלנו לימות המשיח", מה הפירוש 'אפס בלתך'? אלא הכוונה, שכאשר יגיע המצב לכך, שיראו כל יושבי תבל כי אין כלום בעולם ולשווא שמו מבטחם באדם ובטכנולוגיה המתקדמת אלא "אפס בלתך", אין דבר בלעדי השם יתברך, כי אז יוכשר השעה של "גואלנו לימות המשיח" – לביאת גואל שיבוא במהרה!

*

אהוביי ורבותיי.

כל אדם אשר עיניים לו רואה, כי אין זו שעת צרה רגילה, לא לפרט ואף לא לכלל. זו שעה, שמידת הדין מתוחה לא עלינו, ויש חרון אף בעולם, ד' ישמור.

מה ניתן לעשות בשעה שכזו? כמובן ללמוד, להתפלל, לעשות חסד, לאהוב, ולקוות לטוב "חבי מעט רגע, עד יעבור זעם". אולם, אין הדברים של מה בכך.

בכדי להעביר את מידת הדין, מבואר בספרים הקדושים, יש לגרום שתהיה "המתקת הדינים בשורשם".

אי אפשר להרחיב הדיבור בעניין זה, בפרט שאין לנו עסק בנסתרות, והדברים אינם פשוטים כאמור. אולם "הנסתרות לה' אלוקינו, והנגלות לנו ולבנינו". אנו צריכים להתבונן ולעשות כמצווה עלינו בספרים הקדושים, בעניינים כאלו.

מהו בעצם "המתקת הדינים"??

בידוע הדבר מתוך הספרים הקדושים, כי אין השם יתברך שולח מלכתחילה 'רע' לעולם, חלילה. שכן "מאתו העליון לא תצא הרעות!" [איכה]. אלא מה,

הרי רואים אנו לצערנו רעות רבות בעולם? אלא העניין הוא, שעניינים הללו שנראים בעינינו רעות, לאמתו של דבר מסתתרת בתוכם טובה פנימית אמתית, ולפעמים אף טובה יותר מן הטוב הנגלה, אלא לפי שאין אדם ראוי וכן מסיבות נוספות, יורד הדבר מן השמים בלבוש שנראה בעינינו כ'רע' חלילה. צריכים אפוא להאמין שהכול הינו לטובה גם אם איננו מבינים כלל.

אכן מובא עוד בספרים הקדושים, שעיקר 'המתקת הדינים' באדם יכול להיעשות רק בכך, שאדם יכיר וידע שהכול בא מן השם יתברך ויאמין שאין עוד מלבדו, וילמד עצמו לדעת כי יש לירא מלפני הקב"ה מפחד ה' ומהדר גאווה, ולבבו יבין ושב כי אין ייסורים בלי חטא וייכנע בלבבו מלפניו יתברך, ויקבל דינו באהבה, ואז אין לך המתקת דינים גדולה מזו.

כמו שמבאר בהרחבה הרב הקדוש רבנו חיים מטשרנוביץ זי"ע בספריו הנודעים "באר מים חיים" "סידורו של שבת" ועוד. כי מידת הדין מלפני הקב"ה, אין מטרתה ותכליתה להעניש את האדם חלילה, אלא לירא את לב האדם בבחינת "למה נבראו רעמים, בשביל לפשט כל העקמומיות שבלב!", ואם אדם ילמד לירא את השם באמת ויכניס פחד ה' בלבבו, וכמובן ישפר מעשיו ויטיב דרכיו לפני המקום, כי אז כבר לא יהיה צורך עליון להשתמש חלילה בשוט המונף עליו בפועל, ויצא ידי חובתו בפחד ובמורא גרידא.

וכך ממשיך הצדיק קדוש בעל "באר מים חיים" זי"ע את העניין, לאב שבנו נוהג שלא כשורה ופרוע במעשיו, אזי יש לאב שוט גדול התלוי על הקיר במקום גבוה, וכאשר האב מוריד את השוט האימתני ומנופף בו מול עיניו הנדהמות והמפוחדות של הבן, אז אם ממחר הבן לתפוס את 'הרמז' מיד ומיישר דרכיו ונכנע מלפני אביו, מה טוב, כי אז השוט השיג את מטרתו והוא מושב אל על למקומו בקיר מבלי שייעשה עמו שימוש, אבל אם לא... חלילה!

כן הדבר הזה גם מלפניו יתברך, כמאמר הכתוב "כי כאשר ייסר איש את בנו, ה' אלוקיך מייסרך". אי לכך, שולח השם יתברך כל מיני הפחדות גדולות כנגד בנו, למען יישרו אורחותיהם וכמאמר הכתוב "והאלוקים עשה שייראו מלפניו", אם זה עוזר כך מוטב, שאין לך 'המתקת דינים' גדולה מזו שהייסורים השיגו מטרתם הטובה והטיבו דרכיו של אדם. ואם לא...ה' ישמרנו ויצילנו!

מעין זאת מובא מאת הגאון הקדוש "חידושי הרי"מ" זי"ע מגור שאמר בקבלה בשם מרן "היהודי הקדוש מפשיסחה" זצ"ל, על הכתוב "משמים השמעת דין, ארץ יראה ושקטה" [תהלים עו, ט]. שהפירוש בכתוב הוא: שהדינים הם רק בכדי שייראו מלפניו ככתוב 'והאלוקים עשה שייראו', אי לכך לאחר שרואים

משמים שהאדם מתיירא "ארץ יראה", ממילא נתבטל הדין ואז "שקטה!" והוא מסיים: "וזהו המתקת הדינים בשורשם!" [מתוך ספר "אמרי הרי"מ", וישב]

אכן לפני כל זה, צריכים מקודם לדעת ולהכיר בכך כי הכול מאתו יתברך "יש מנהיג לבירה" ואין שום יד המקרה בדבר חלילה. אך למרות כי בשעת הדין 'כיוון שניתנה רשות למשחית אינו מבחין' חלילה, אבל העיקר הכול בא מפניו יתברך, ברצונו הוא מביא הכול ומסתיר פניו, וברצונו הוא מסלק הכול לגמרי

וידועים המה דברי הקדוש רבנו חיים מוואלוז'ין זי"ע בספרו "נפש החיים", שבעיקר מה שצריך אדם לדעת בכל מקום ובכל זמן, כי יש לתלות עיננו למרום ולדעת שהכול מאתו יתברך וכי "אשור שבט אפי" אזי נשמרים מכל רע ואין דבר שמזיקו. ובזה פירש מאמר "עשה לך שרף ושים אותו על נס, והיה כל הנשור, וראה אותו, וחי", והקשו חז"ל "וכי נחש ממית או נחש מחייה? אלא, בזמן שישראל מסתכלים כלפי מעלה ומשעבדים את ליבם לאביהם שבשמים מתרפאים" וגו'. רוצה לומר, כשהסתכלו כלפי מעלה לנחש השרף, והתבוננו בכוחו הרע ועם כל זה בטלוהו מליבם ולא השגיהו על כוחו הנורא ושעבדו את ליבם באמת רק לאביהם שבשמים לבד, היו מתרפאים. ומסיים: "וזהו אמיתת עניין המתקת הדינים בשורשם, והוא מבואר למבין!" [ע"כ]

כמו כן מאריך רבנו חיים מוואלוז'ין לבאר כיצד יש לאדם לבקש רחמים מלפניו בעת צרה, שלא די בכך שיבקש על עצמו ובני ביתו, אלא ישם מגמת פניו בעיקר לעבר צער השכינה כמאמר חז"ל "בשעה שישראל בצער, אומר הקב"ה, קלני מראשי קלני מזרועי!" ויתפלל עבור כבוד שמים ולמנוע חילול השם, ושלא יימנע שום נחת רוח מלפניו חלילה, בעת שישראל בצער ואין יכולים לעבדו כראוי, ואז הוא בבחינת "משתף שם שמים בצערו" שהוא נענה.

ונסיים מעין שפתחנו, שהשם יתברך חפץ ורוצה בתפילותינו ובזעקותינו אליו יתברך, שיושיענו על דבר כבוד שמו שיתגלה כבר כבוד השכינה בעולם.

הנה עומדים אנו כעת בערב ליל הקדוש "ליל הסדר" כידוע ליל שימורים לה!

והנה בכל ליל פסח מצווה המרכזית הינה "והגדת לבנך", ומבואר בגמרא ובהלכה שעושים כל מיני שינויים מסדר הרגיל בכדי להתמיה את התינוקות "ויראו התינוקות וישאלו מה נשתנה" שזו עיקר אופן קיום המצווה. מוריי ורבותיי! הקב"ה עורך לנו השנה 'סדר' מיוחד, הוא עורך לנו כל כך הרבה 'שינויים' כדי שנראה ונתמה ונשאל אותו אבינו שבשמים: 'מה נשתנה?!' היכן אנחנו, וכמה תארך ליל גלות זו עוד!! ויהי רצון שנזכה במהרה לביאת גואל צדק "כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות", אמן כן יהי רצון!